

מחצתי ואני ארפא

רְאוּ עֵתָהּ כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֻקִּים עִמָּדֵי אֲנִי אָמִית וְאַחִיָּה מְחֻצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאִין מְיָדֵי
מִצִּיל (דברים לב, לט)

כחלק מאמונתנו של היהודי בהשגחה הפרטית של הקב"ה על העולם, שאין כל מקרה בעולם וכל דבר שקורה לאדם הוא בגזירת עליון, על האדם להאמין כי גם מחלות למיניהן לא יבואו על האדם אלא בגזירת שמים. מאותה אמונה מתמשכת גם האמונה בכוחו של הקב"ה לרפא את האדם ממחלתו, ואפילו "חרב חדה מונחת על צווארו של אדם – אל יתיאש מן הרחמים".

על האדם להאמין כי המחלה באה עליו למטרה מסויימת, בכדי לרומם אותו בעבודת בוראו, ובכדי שיכיר כי הכל מאת ה'. לפעמים באה מחלה על האדם בכדי שבשעה שיתרפא ממנה יזכה להכיר את יד ה' ויתעלה באמונתו בו. כך מפרש בעל ההפלאה בספרו פנים יפות על הפסוק בו פתחנו מפרשתנו:

"ויש לפרש עוד מה שנאמר "ראו עתה כי אני אני הוא", היינו כי אצל ישראל ההסתר פנים הוא בעצמו החסד, והוא כמו שאמרו חז"ל שהשם יתברך מקדים רפואה למכה, היינו - המכה עצמה היא בשביל הרפואה, וכן מה שנגזר מיתה על אדם הראשון, הוא בשביל שיתקן ע"י מיתתו, שיוכל לחיות בתחיית המתים, כמו קודם חטא עץ הדעת, וזה שכתב דוד המלך עליו השלום (תהלים ל, ד) "ה' העלית מן שאול נפשי חייטני מירדי בור", פירוש שירידת הבור הוא גורם לחיות. וזה שנאמר "אני אמית ואחיה", שהמיתה היא לטובת החיים, וכן המכה היא עצמה מצד הרפואה, וזה שאמר "ואין מידי מציל" - שאין בו שייכות הצלה, כי כוונת המכה היא להנשא למעלה לדביקות השם יתברך, שהוא חי עולמים".

כשהאדם מאמין שהקב"ה הוא שממנו המחלה וממנו הרפואה הוא יכול למקד את מבטו להבין מדוע באה עליו צרה מסויימת, והוא מאמין שבריאותו תלויה במידת האמונה בהקב"ה וקיום מצוותיו, כמו שנאמר בתורה (שמות ט"ו כ"ו): "ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך, והישר בעיניו תעשה, והאזנת למצותיו, ושמרת כל חקיו, כל המחלה אשר שמת

במצרים לא אשים עליך, כי אני ה' רפאך". ופירש רש"י: "ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דבר זה פן יביאך לידי חולי זה".

וממילא, כאשר חטא האדם ובאו עליו מחלות וצרות, הוא לא ישקע בייאוש, אלא יבין שעיקר הרפואה תלויה בכך שיבין את הרמוז שנשלח אליו מן השמים, וישוב בתשובה שלמה, ויתקן את מה שצריך תיקון בחייו הרוחניים, ושב ורפא לו. וכך אמרו חז"ל במסכת סנהדרין (דף ק"א ע"א):

"אמר ליה רבי אבא לרבה בר מרי: כתיב "כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך". וכי מאחר שלא שם - רפואה למה? אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן: מקרא זה מעצמו נדרש, שנאמר [בתחילת אותו מקרא] "ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך"; [ואם כן, הרי פירוש הפסוק הוא:]: אם תשמע - לא אשים, ואם לא תשמע - אשים, אף על פי כן כי אני ה' רפאך [כלומר - אף אם תחטאו ואשים עליכם את אותה המחלה, תהיה לכם תקנה בתשובה וארפאכם]".

עוד מצינו בפרשת חוקת, שם מספרת התורה על נחש הנחושת שנצטוו משה לעשות כדי לרפא את בני ישראל מהמגיפה של הנחשים השרפים, וכלשון הפסוק (במדבר כ"א, ט'): "ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי".

ופירשו זאת בתלמוד (ראש השנה דף כ"ט ע"א):

וכי נחש ממית או נחש מחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים.

אם הנחש לא מעלה ולא מוריד, וכל הרפואה אינה תלויה אלא בהסתכלות כלפי מעלה ושיעבוד הלב לאביהם שבשמים, מדוע הצטוו לעשות את הנחש? על פי הרמב"ן, מטרת יצירת הנחש הייתה משום שבאופן טבעי-סגולי דווקא הנחש היה אמור להזיק להם מאד, ומשום כך ציווה ה' לעשות את השרף, כדי להראות להם שאין שום כח בעולם שמשפיע על בריאותם וריפויים מלבד התשובה:

"הנראה בעיני בסוד הדבר הזה, כי הוא מדרכי התורה שכל מעשיה נס בתוך נס, תסיר הנזק במזיק ותרפא החולי במחליא, וכו', וידוע מדרכי הרפואות שכל נשוכי בעלי הארס יסתכנו בראותם אותם או בראות דמותם, עד כי נשוכי הכלב השוטה וכן שאר הבהמות השוטות אם יביטו במים יראה להם שם בבואת הכלב או המזיק וימותו. וכן

ישמרו אותם הרופאים מהזכיר בפניהם שם הנושך שלא יזכרו אותם כלל כי נפשם תדבק במחשבה ההיא ולא תפרד ממנה כלל עד שתמית אותם, וכו'. וכשיהיה כל זה כך, ראוי היה לישראל נשוכי הנחשים השרפים שלא יראו נחש ולא יזכרו ולא יעלו על לב כלל, וצווה הקב"ה למשה לעשות להם דמות שרף הוא הממית אותם. וידוע כי הנחשים השרפים אדומי העינים רחבי הראש שגופם כעין הנחשת בצוארם, ולכן לא מצא משה לקיים מצוותו בשרף בלתי שיעשה נחש נחשת כי הוא דמות נחש שרף, ואם יעשנו מדבר אחר היה דמות נחש ולא דמות שרף. והכלל, כי צווה השם שיתרפאו במזיק הממית בטבע ועשו דמותו ושמו, וכשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחשת שהוא כעין המזיק לגמרי היה חי להודיעם כי השם ממית ומחיה.

אך במשך הזמן התרגלו ישראל לסמוך על נחש הנחושת ובמקום המטרה המקורית שהייתה לו, לשכוח מכל כח טבעי וסגולי ולבטוח אך ורק על ה' יתברך, ההיפך הוא שקרה. נחש הנחושת הפך למוקד של עבודה זרה, עד שבא המלך חזקיה ושרר אותו, כמתואר בנביא (מלכים ב' י"ח, ד'): "וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה, כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו, ויקרא לו נחשתן".

ומפרש שם הרד"ק:

"מעת שהרעו מלכי יהודה, וטעו ישראל אחר עבודה זרה, עד הימים ההמה שמלך חזקיהו היו בני ישראל מקטרים לו. כיון שמצאו כתוב: "וראה אותו וחיי", היו חושבים כי טוב הוא להיות אמצעי ולעבוד אותו, והיה מונח מימות משה זה הנחש לזכרון הנס כמו צנצנת המן, ואסא ויהושפט שלא ביערוהו כאשר ביערו שאר העבודות זרות, מפני שלא מצאו כשמלכו שהיו עובדין ומקטרים לזה הנחש, והיו מניחים אותו לזכרון הנס, וחזקיהו ראה לבער אותו כשביער העבודה זרה, כי בימי אביו היו עובדים לו כמו לעבודה זרה, אף על פי שהטובים היו זוכרים בו הנס, אמר: טוב לבער אותו וישכח הנס, מלהניחו ויטעו בני ישראל היום או מחר אחריו".

לסיום יש טעם להביא מדברי הגמרא במסכת פסחים (סח, א) הלומדת מהאמור בפסוק שבפרשתנו מקור לתחיית המתים מן התורה:

"רבא רמי: כתיב "אני אמית ואחיה", וכתוב "מחצתי ואני ארפא", השתא אחויי מחיי - מרפא לא כל שכן (כלומר, אם הקב"ה מחיה את המת, כל שכן שבכוחו לרפא את החולה! ומה באה התוספת ללמדנו?), אלא אמר הקדוש ברוך הוא: מה שאני ממית אני מחיה, כמו שמחצתי ואני ארפא (כלומר, שאין הכוונה "אני ממית" אדם אחד,

"ומחיה" אדם אחר, אלא את מי שאני ממית אני מחייה, כלומר – בתחיית המתים, כמו שהריפוי שייך באותו אדם שנעשה כבר חולה).

תנו רבנן: "אני אמית ואחיה", יכול מיתה באחד, וחיים באחד (אחר), כדרך שהעולם נוהג? תלמוד לומר: "מחצתי ואני ארפא", מה מכה ורפואה באחד - אף מיתה וחיים באחד. מכאן תשובה לאומרים 'אין תחיית המתים מן התורה'.

דבר אחר: בתחלה מה שאני ממית אני מחיה, והדר מה שמחצתי ואני ארפא (כלומר, בני אדם שיקומו לתחיית המתים, אם היו חולים או בעלי מומים, בשלב ראשון יקומו לתחייה כפי שהם, ולאחר מכן הקב"ה ירפא אותם. וזה שנאמר "אני אמית ואחיה", ואחר כך "מחצתי ואני ארפא").